

VASE ALE PICTORULUI POLOS-ULUI DIN ZONA SACRĂ DE LA HISTRIA

Iulian BÎRZESCU*

Cuvinte-cheie: *Histria, sanctuar, ceramică atică, Pictorul Polos-ului, dedicații.*

Keywords: *Histria, sanctuary, Polos Painter, dedications.*

Rezumat: *Săpăturile din sanctuar, efectuate în apropierea templului A, au scos la iveală de-a lungul timpului fragmente de la patru vase ceramice, ce aparțin Pictorului Polos-ului, pictor de vase cu figuri negre, activ la Athena în prima jumătate a secolului al VI-lea a.Chr. Trei dintre aceste vase sunt farfurii, categorie în care Pictorul Polos-ului a excelat, și o pixidă concavă, formă de vas rar întâlnită în repertoriul de vase atice până la mijlocul secolului al VI-lea a.Chr.*

Abstract: *The excavations carried out in the area of the temple A of the Histrian sanctuary have brought to light fragments from four vessels that belong to the Polos Painter, a painter of black-figured vases, who was active at Athens during the first half of the 6th century BC. Among these, three are plates, a category in which Polos Painter excelled, and one is a concave pyxis, a rare vase shape in the Attic repertoire before the middle of the 6th century BC.*

Subiectul de față a fost oferit de descoperirea a două noi vase ceramice aparținând Pictorului Polos-ului făcute în campaniile din ultimii ani în sanctuarul din nord-estul cetății. La acestea se adaugă alte două exemplare descoperite în anii '50 ai secolului trecut, dar rămase inedite. Cele patru noi fragmente completează lotul de cinci vase ale acestui pictor descoperite până acum în sanctuar. Prin formă se remarcă într-un mod excepțional două fragmente dintr-o pixidă atică concavă, formă rară de vas în Athena până la mijlocul secolului al VI-lea a.Chr., originară din Corinth.

Fragmentele de pixidă (**cat. nr. 1**) au fost descoperite în campania din anul 2013. Este vorba de partea superioară a unui mic vas cu o friză cu figuri mitologice. Din această friză se păstrează, pe lângă decorul cu rozete, aproape complet, o sirenă orientată spre dreapta, spate în spate cu o femelă sfinx, din care s-a

* Iulian BÎRZESCU: Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București; e-mail: iulian2@gmail.com.

păstrat partea dorsală. În fața primei figuri se află un motiv vegetal format din două flori de lotus. Se păstrează buza vasului ușor reliefată în partea de jos, pictată cu firnis la exterior și interior. Desenul figurilor este realizat în tehnica figurilor negre, folosindu-se incizii și culoarea violet pentru detaliile corpului și ornamente. Argila este de culoare bej, firnisul este aplicat adesea neglijent. Argila și decorul indică fără îndoială o producție atică, friza fiind apropiată de stilul corintizant prezent în Atica începutului de secol VI a.Chr. Ceea ce caracterizează figura păstrată este *polos*-ul de pe cap, detaliile acestuia fiind realizate cu trei incizii orizontale.

Prezența și modul de redare al *polos*-ului alături de celelalte elemente menționate indică fără îndoială, că avem de-a face cu un vas pictat de Pictorul *Polos*-ului, unul dintre cei mai activi pictori din prima jumătate a secolului, numit după elementul vestimentar amintit. Acesta este un pictor aparte în Atica, fiind trecut în lista pictorilor de figuri negre timpurii, mai ales prin conștiințiozitatea cu care a imitat vasele din Corinth. Humfry Payne îl descria astfel: "Stilul este derivat în parte de pe vasele corintice de calitate inferioară, dar într-un mod curios degradat"¹. Aceeași caracterizare negativă o regăsim și la alți exegeți ai vaselor atice cu figuri negre. Cel care a dat numele pictorului, Sir John Beazley, consideră figurile acestuia ca fiind pictate "mizerabil"². De altfel, nu există studii speciale sau monografii pentru acest pictor, un subcapitol mai consistent îl oferă Denise Callipolitis-Feytmans în 1974³. Callipolitis deplângea de altfel faptul că Pictorul *Polos*-ului este "din păcate cel mai prolific dintre pictorii de figuri negre, care a decorat farfurii"⁴. O părere asemănătoare o regăsim și la John Boardman, care-i dedică câteva rânduri în capitolul despre începuturile figurilor negre la Athena⁵. Contrar opiniilor negative ale exegeților moderni, vasele acestui pictor s-au bucurat de popularitate în lumea mediteraneană⁶ și în așezările ioniene din Marea Neagră. Mai mult, a avut o influență notabilă asupra olarilor din Athena primei jumătăți a secolului al VI-lea.

Descoperirea amintită din sanctuarul histrian reprezintă un caz rar prin faptul că este mai ușor de identificat pictorul decât forma de vas. Fragmentele au o înălțime păstrată de 4,8 cm și indică o deschidere maximă în partea superioară de aproximativ 7,6-8 cm. În partea inferioară, sub friza cu cele două figuri, se observă o mică evazare a pereților vasului. Formele de vase favorite ale pictorului *Polos*-ului au fost farfuriile⁷. Alte forme preferate includ lekanide, *skyphoi*, amfore,

¹ PAYNE 1931, p. 190.

² BEAZLEY 1944, p. 52; BEAZLEY 1956, p. 44.

³ CALLIPOLITIS-FEYTMANS 1974, p. 160-167.

⁴ CALLIPOLITIS-FEYTMANS 1974, p. 160.

⁵ BOARDMAN 1974, p. 20.

⁶ Pentru răspândirea vaselor Pictorului *Polos*-ului în zona mediteraneană, a se vedea CURRY 2000, p. 85-87.

⁷ Tipul de farfurie imită formele corintice, dar la Athena pionier a fost Pictorul Gorgonei, care a pictat la începutul secolului al VI-lea primele farfurii atice de tradiție corintică, cf. HARRISON 1992, p. 132-141.

oinochoai, aryballoi, hydrii, lekythoi și *kothon* pe trepied⁸. Niciuna dintre formele enumerate mai sus nu corespunde însă descoperirii din sanctuarul histrian. În schimb există o formă de vas mult mai rară, care îi corespunde. Este vorba de o pixidă concavă atică, prima dintre acestea fiind descoperită în Athena⁹ și discutată pe larg de Sally Rutherford Roberts în monografia despre pixidele atice, la începutul capitolului despre originea și evoluția pieselor concave¹⁰. Chiar dacă primul exemplar de pixidă concavă atică este datat în a doua jumătate a secolului al VII-lea, până la mijlocul secolului al VI-lea această formă este rar atestată, devenind apoi în epoca arhaică târzie și în epoca clasică o formă îndrăgită de pictori și olari¹¹, scenele de pe pixide făcând referire mai ales la lumea gineceului. Originea formei provine tot din Corinth¹² și de aici pare să se fi inspirat direct Pictorul *Polos*-ului. Acest pictor olar pare că a condus la acest transfer de formă dintr-un centru artistic în celălalt. Fragmentele ceramice din zona sacră de la Histria atestă astfel faptul că această formă de vas făcea parte din repertoriul comun al acestuia.

În ceea ce privește datarea, la aceasta contribuie atât criteriile stilistice, cât și contextul propriu-zis. Humfry Paine¹³ și John Beazley¹⁴ au propus pentru Pictorul *Polos*-ului o datare în primul sfert al secolului al VI-lea bazându-se pe asemănarea cu vasele pictorilor corinticului mijlociu. John Boardman, care a publicat 25 de vase descoperite la Taucheira în Libia¹⁵, consideră că vârful activității ar fi avut loc între 575 și 565 a.Chr.¹⁶. Denise Callipolitis acceptă această datare joasă și plasează activitatea acestuia îndeosebi în al doilea sfert al secolului al VI-lea, considerând, mai ales prin analiza morfologică a farfuriilor, că ar fi putut produce vase și după mijlocul secolului¹⁷. Un alt argument important pentru această datare joasă adus de autoare îl reprezintă și lipsa vaselor pictorului din contextele de la începutul secolului al VI-lea din agora ateniană. Alexandra Alexandridou, în monografia despre pictorii timpurii, nu îl ia deloc în discuție, considerând că Pictorul *Polos*-ului și-a desfășurat activitatea în al doilea sfert al secolului al VI-lea¹⁸, mai târziu decât prima fază a figurilor negre, care se încheie în jur de 570 a.Chr. Pentru datare indicii cronologice bune oferă și spațiul pontic, aici vasele Pictorului *Polos*-ului fiind puțin numeroase și exclusiv descoperite în așezări

⁸ Beazley a listat 159 de vase, la care adaugă 12 alte vase aparținând unui însoțitor al Pictorului *Polos*-ului, cf. BEAZLEY 1956, p. 43-50.

⁹ BEAZLEY 1944, p. 53, cat. nr. 27; BEAZLEY 1956, p. 45.

¹⁰ ROBERTS 1978, p. 9-10, cat. nr. 2, pl. 1.1.

¹¹ Pentru agora atheniană, cf. MOORE & PHILIPPIDES 1986, p. 50 (tipul A), p. 256, cat. nr. 1279-1286, pl. 90.

¹² ROBERTS 1978, p. 5; AMYX 1988, p. 445-449.

¹³ PAYNE 1931, p. 191.

¹⁴ BEAZLEY 1944, p. 38.

¹⁵ BOARDMAN & HAYES 1966, p. 104-105, cat. nr. 1082-1106, pl. 81-84.

¹⁶ BOARDMAN 1974, p. 19.

¹⁷ CALLIPOLITIS-FEYTMANS 1974, p. 166.

¹⁸ ALEXANDRIDOU 2011, p. 35. Pentru BEAZLEY 1944, p. 52-55 și BOARDMAN 1976, p. 14-30, Pictorul *Polos*-ului face parte însă din grupul de pictori atici timpurii.

fondate înainte de mijlocul secolului al VI-lea, precum Histria¹⁹, Borystheneș²⁰ sau Apollonia²¹.

Locurile de descoperire ale vaselor reprezintă un alt subiect discutat în literatură. O primă inventariere a 159 de vase ale Pictorului *Polos*-ului i-a aparținut lui Sir John Beazley²². Cifre asemănătoare oferă în anul 2000 Margaret Curry, care observa că aproape 50% din producția Pictorului *Polos*-ului este cunoscută de la Athena, 14 % din restul Greciei continentale, restul fiind exportat în Sicilia, Italia de Sud, Etruria, sudul Franței, nordul Africii, Egipt și Orientul Apropiat. La Athena cele mai multe descoperiri provin din agora (39 vase) și de pe acropolă (24 vase)²³. Aceeași autoare nota faptul că vasele au fost descoperite aproape exclusiv în așezări și sanctuare, în mod excepțional în necropole. Cât privește spațiul pontic descoperirile de aici nu sunt discutate deloc, deși primele fragmente au fost publicate din anii '50 ai secolului trecut. La Histria cel mai cunoscut vas al acestui pictor, o *lekanis*, a fost descoperit înainte de război; este acum restaurat și se află în muzeul local²⁴. Alte trei fragmente de vase din săpături antebelice au fost atribuite cu probabilitate aceluiași pictor de Suzana Dimitriu și Petre Alexandrescu în articolul despre importul ceramicii atice în Pont²⁵. Acestea au fost reluate apoi în monografia despre ceramica arhaică și clasică²⁶.

CONTEXT

Fragmentele de pixidă au fost descoperite în campania din 2013, când au avut loc săpături la est de templul A, cunoscut în literatură și ca templul lui Zeus. Aici săpăturile au fost reluate după o lungă pauză în anul 2012 și au condus la identificarea unei arii sacrificiale folosită îndeosebi înainte de ridicarea templului din piatră, săpat de Dionisie Pippidi între 1950 și 1952 și publicat în 1954 în monografia *Histria I*²⁷. Cele două fragmente, descoperite unul în apropierea celuilalt, provin dintr-un strat brun cu pietre de șist și calcar de deasupra votivelor. Cel mai probabil că pixida discutată mai sus a fost depusă în această arie odată cu celelalte piese votive, din care cele mai impozante sunt trei traverse de ancore din marmură. Din observațiile noastre aria votivă se întindea mult spre sud și la est sub templul A și a avut și acel rol de spațiu, în care vase de valoare sunt oferite diferitelor divinități. Unele din vase se păstrează *in situ*, fiind protejate de pietre, altele au fost găsite întregi în poziții secundare, cele mai multe însă au fost dispersate deja în antichitate.

Ceea ce frapează însă la descoperirile din imediata apropiere a ariei votive sunt, pe lângă numeroasele vase din Grecia de Est sau Corinth, și alte descoperiri

¹⁹ ALEXANDRESCU 1978, p. 69-70, cat. nr. 332, 334-335, pl. 37.

²⁰ JO SMITH 2010, p. 284, cat. nr. 196.

²¹ FREL 1960, p. 241-242, cat. nr. 8, fig. 2.8.

²² BEAZLEY 1956, p. 43-48.

²³ CURRY 2000, p. 86-87.

²⁴ ALEXANDRESCU 1978, p. 70, cat. nr. 334, pl. 37.

²⁵ DIMITRIU & ALEXANDRESCU 1973, p. 25.

²⁶ ALEXANDRESCU 1978, p. 69-70.

²⁷ PIPPIDI 1954, p. 238-240.

de vase atribuite Pictorului *Polos-ului*²⁸. Este vorba de trei mici farfurii de tip A²⁹, din care una a fost scoasă la iveală în 1952 (**cat. nr. 2**), anul în care era dezvelit templul A. Un al doilea fragment de farfurie (**cat. nr. 3**) a fost descoperit cel mai probabil în același areal și aceeași perioadă, mai ales că cele două farfurii erau păstrate în aceeași ladă, dar din păcate scrisul a devenit ilizibil în timp pentru una din ele. Pentru cele două vase, rămase inedite până acum, nu se păstrează exact condițiile de descoperire, însă mai mult ca sigur provin din apropierea templului A, când au avut loc săpături în primele două decenii imediat după război. În primul caz este vorba de un fragment de farfurie din care se observă două sirene (sau *sphinges*?) aflate la interiorul vasului. Buza încă păstrează incizii și urme de la un decor cu rozete. Din păcate firnisul aproape că a dispărut. Fragmentul celei de-a doua farfurii a fost descoperit probabil în 1957 și are o friză figurată cu două sirene aflate pe buză. Inițial vasul avea un diametru de aproximativ 21 de cm. Așa cum am văzut, farfuriile sunt favoritele Pictorului *Polos-ului* și nu este exclus ca ele să fi fost dedicate de aceeași persoană în aria votivă menționată, fiind apoi dispersate în sanctuar. Tot de la o farfurie aparținând Pictorului *Polos-ului* fac parte și alte două mici fragmente ceramice descoperite în apropierea templului A (**cat. nr. 4**), de această dată în campania din anul 2015. Se păstrează buza farfuriei cu reprezentarea unei frize cu două sirene aflate, la fel ca în cazul cat. nr. 3. Ca și pixida, această ultimă farfurie a fost descoperită într-o poziție secundară, alături de alte materiale votive de epocă arhaică.

De menționat este și faptul că acestui mare complex votiv anterior ridicării templului A îi aparțin și alte fragmente de vase atice timpurii, descoperite în apropiere. Este vorba de capace de vase, unul la sud în campaniile din 1957 și 1963, celălalt în campania din 2013. Capacul descoperit în campaniile din 1957 și 1963 se află astăzi la muzeul din Histria și a fost publicat de mai multe ori, fiind în trecut atribuit Pictorului KY din grupul comăștilor³⁰.

Din aceeași apropiere a ariei votive discutate provine și cel mai vechi fragment ceramic atic din Pont, un crater (?) aparținând Pictorului din Pireu. Fragmentul, descoperit în poziție secundară în 1957, a fost publicat de mai multe ori începând cu anul 1962³¹ și reluat recent în monografia pictorilor timpurii din Atica³². Este datat în ultimul sfert al secolului al VII-lea și are reprezentată o friză cu animale păscând³³. Este probabil cel mai mare vas atic pictat din sanctuar, și fie a fost folosit în cult, fie dedicat.

În partea de sud a sanctuarului ceramica atică timpurie, corintizantă, este mai puțin numeroasă. De menționat este un fragment de *dinos*, cel mai probabil,

²⁸ Vase ale Pictorului *Polos-ului* descoperite în sanctuare ioniene sunt relativ comune, o discuție în acest sens, cu trimiteri bibliografice, la KREUZER 1998, p. 89. Pentru sanctuarele din nordul egeean, vezi și ARVANITAKI, TIVERIOS & VOUTIRAS 2009, p. 150 (*kotyle*).

²⁹ CALLIPOLITIS-FEYTMANS 1974, p. 161-167, 443-446, fig. 43-46.

³⁰ Cu literatura anterioară cf. ALEXANDRESCU 1978, p. 70, cat. nr. 338, pl. 38; ALEXANDRIDOU 2011, p. 170, cat. nr. 1268.

³¹ ALEXANDRESCU 1978, p. 67, cat. nr. 302, pl. 33.

³² ALEXANDRIDOU 2011, p. 98; p. 127, cat. nr. 191.

³³ Datarea corespunde primelor exporturi de ceramică atică spre vestul Asiei Mici, TUNA-NÖRLING 1995, p. 133.

descoperit direct pe stânca de șist la est de templul Afroditei și de groapa sacră în anul 2004. Pe fragmentul păstrat se observă o panteră într-un spațiu plin de ornamente, un *horror vacui* ce amintește de pictorii stilului mijlociu de la Corinth. O datare la începutul secolului al VI-lea a acestui fragment este cea mai plauzibilă și atestă faptul că ceramica atică cu figuri negre a continuat să fie adusă în sanctuar³⁴.

ÎN LOC DE CONCLUZII

Prezența vaselor atice pictate timpurii în sanctuarul histrian coincide cu cea din aceeași perioadă atât din sanctuarele Ioniei³⁵, cât și din mediul colonial ionian³⁶, dar puțin mai devreme decât în metropola Milet³⁷. În Ionia sanctuarele funcționau cu mult înainte și erau mult mai deschise către instrumentarul de cult sau votivele venite din alte părți. Aducerea acestei categorii ceramice la Histria ar fi putut avea loc prin intermediul direct al ionienilor din metropolă. Faptul că importul de ceramică atică pictată este atestat poate să-și găsească și alte explicații, fie prin rolul cetăților din Propontida, unde Athena avea un interes major în epoca arhaică timpurie, fie prin alți negustori, de exemplu din Egina³⁸. Prin acești intermediari au procurat vasele de care am vorbit cei care le-au dedicat în sanctuar. Din perioada arhaică târzie știm, grație numeroaselor inscripții ceramice, că dedicanții vaselor atice erau ionieni, cel mai probabil legați de *apoikia* dunăreană. Același lucru este de presupus și despre primele vase atice, chiar dacă scrierea pe aceste vase lipsește.

În sanctuarul din colțul de nord-est al Histriei ceramica atică este întâlnită începând cu ultimul sfert al secolului al VII-lea a.Chr., importurile continuând să crească în perioada următoare, devenind descoperiri comune în epoca arhaică târzie, când, odată cu ridicarea templelor din piatră, sanctuarul capătă un aspect monumental. Noile descoperiri arată că această ceramică a fost utilizată încă din prima fază a existenței sanctuarului (a doua jumătate a secolului al VII-lea - prima

³⁴ În partea de sud a sanctuarului în schimb, în apropiere de templul Afroditei, s-au găsit câteva fragmente de amfore atice de tip SOS, una dintre ele de la sfârșitul secolului al VII-lea a.Chr., BÎRZESCU 2013, p. 204.

³⁵ Primele importuri atice în Heraionul din Samos au avut loc în ultimul sfert al secolului al VII-lea a.Chr., cf. KREUZER 1998, p. 85-86. Cinci vase aparținând Pictorului Polos-ului au fost descoperite în Heraion, patru *lekanai* și o hidrie, cf. KREUZER 1998, p. 89, cat. nr. 74, 132-135, p. 17, 29, Beilage 7. Pentru importul vaselor atice timpurii în Ionia, TUNA-NÖRLING 1995, p. 108-112.

³⁶ Precum Naukratis, BEAZLEY & PAYNE 1929, p. 253-254. A se vedea mai nou VENIT 1988, p. 68, n. 9, p. 71, 84, 191, cat. nr. 282 (capac de lekanidă); SCHLOTZHAUER 2012, p. 32, cu literatură mai veche.

³⁷ La Milet începuturile importurilor de ceramică atică cu figuri negre sunt cu cel puțin un deceniu mai târzii decât cele de la Histria. De menționat faptul că deși descoperirile de ceramică atică din prima jumătate a secolului al VI-lea în metropolă sunt mult mai numeroase, vasele Pictorului Polos-ului lipsesc, cf. KUNISCH 2016, p. 13.

³⁸ Situația din sanctuarul histrian seamănă cu cea de la Naukratis, unde importurile atice în sanctuarele ioniene de aici încep la fel de devreme, la sfârșitul secolului al VII-lea, și cresc deja în prima jumătate a secolului al VI-lea, VENIT 1988, p. 67-71.

jumătate a secolului al VI-lea a.Chr.), iar vasele Pictorului *Polos-ului* au fost printre cele mai îndrăgite de dedicații.

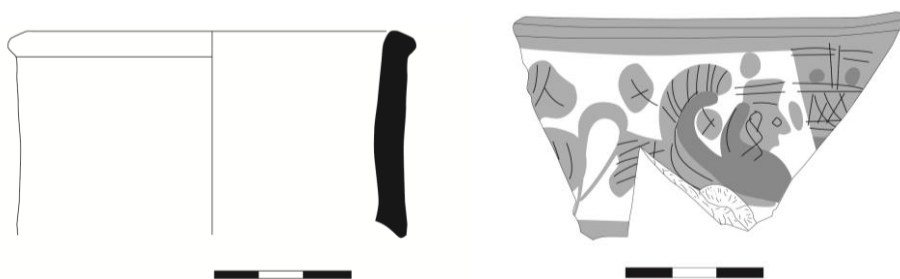
CATALOG³⁹

Cat. nr. 1. Două fragmente din partea superioară a unei pixide; nr. inv. His 2013 T 130.1. Locul de descoperire: Zona sacră, aria sacrificială anterioară ridicării templului A; descoperit în anul 2013.

H. păstrată 4,8 cm; D. guri la interior 7,6-8 cm; grosime perete 6,5 mm.

Se păstrează o treime din buza ușor profilată și șanțuită, și aproximativ un sfert din partea superioară a corpului. Buza este pictată cu firnis atât pe interior, cca. 2 cm, cât și la exterior. Pe corpul vasului se păstrează o sireună și o femelă sfinx, dispuse spate în spate, dintr-o friză, ce se întindea pe tot corpul vasului. În fața sireunei se află un ornament cu două flori de lotus. Spațiile goale din friză sunt umplute cu rozete, puncte și cruci florale. Firnisul este ușor deteriorat pe toate suprafețele. Pentru detalii sunt aplicate incizii și culoarea mov. Femela sfinx și sireuna sunt strânse în friză, nefiind lăsat un spațiu mai mare, ca în cazul altor forme de vase. Pentru detalii privind redarea figurilor, cf. CVA Grecia 7, Marathon 1, p. 47, fig. 28, pl. 26, 1, sau pe o *lekanis* aflată astăzi în Muzeul Național din Copenhaga, cf. CVA Danemarca 3, Muzeul Național Copenhaga 3, p. 3, 81, pl. 100, 5. Pentru formă, cf. ROBERTS 1978, p. 9-10, cat. 2, pl. 1.1.

Al doilea sfert al secolului al VI-lea a.Chr.

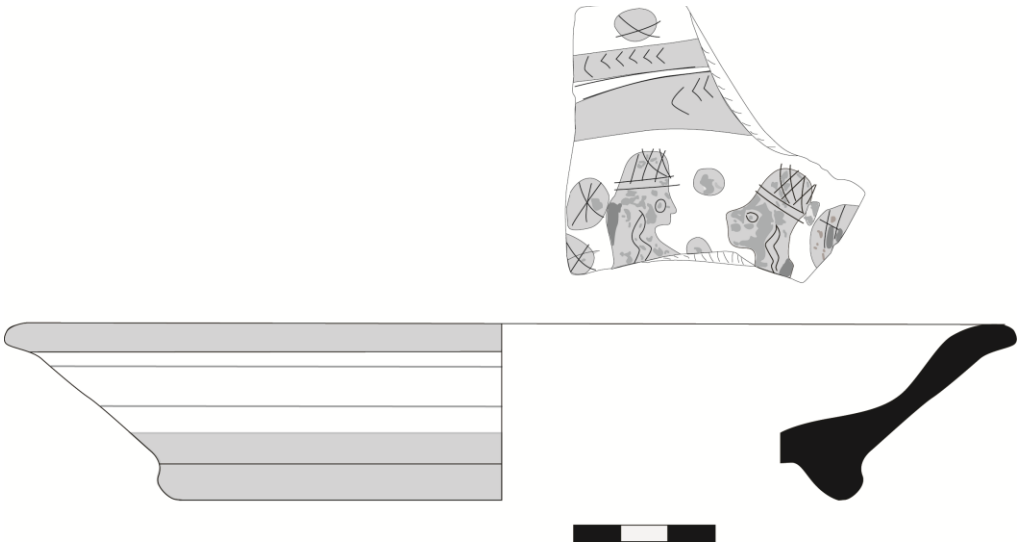
Cat. nr. 2. Fragment de farfurie, tip A II (Callipolitis-Feytmans); nr. inv. His 1952 T V 9011. Descoperit în campania din anul 1952. Locul de descoperire: în imediata apropiere a templului A.

H. 3,5 cm; D. max. deschidere 22 cm; D. max. picior 16 cm; grosime buză 7 mm.

În interiorul vasului se păstrează capete de la două sireune sau femele sfinx aflate într-un medalion delimitat de o bandă de firnis. În medalion se păstrează un decor constând în rozete și puncte. Buza prezintă un decor, din care se păstrează o rozetă. Pentru formă și decorul cu rozete pe buză CALLIPOLITIS-FEYTMANS 1974, p. 162, pl. 57, 4a, și p. 344, 445, fig. 45, 27; CVA Germania 7, Karlsruhe 1, p. 13, fig. 6, pl. 5, 3.

Al doilea sfert al secolului al VI-lea a.Chr.

³⁹ Ilustrația (desene și fotografii), ca și restaurarea vaselor au fost realizate de autor.

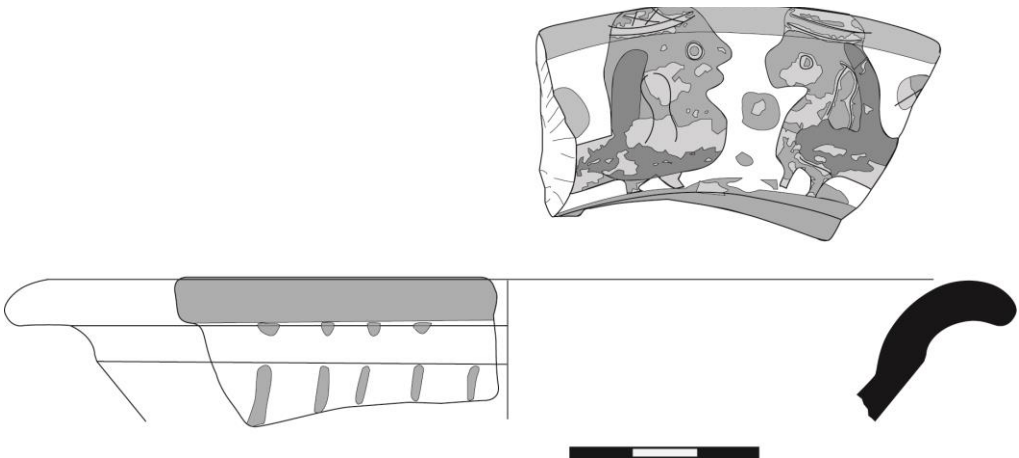

Cat. nr. 3. Fragment de farfurie, tip A II (Callipolitis-Feytmans); nr. de inventar ilizibil. Descoperit cel mai probabil în anii '50 ai secolului trecut în sanctuar.

H. păstrată 2,2 cm; D. max. deschidere ca. 18 cm; grosime buză 7 mm; grosime perete 5,7 mm.

Buză cu zonă figurată: două sirene afrontate. Decor cu puncte și rozete. Benzi de firnis șters, în formă de raze, pe reversul buzei. Formă și decor, cf. CALLIPOLITIS-FEYTMANS 1974, p. 163, p. 341, fig. 43, 5, pl. 56, 5.

Al doilea sfert al secolului al VI-lea a.Chr.

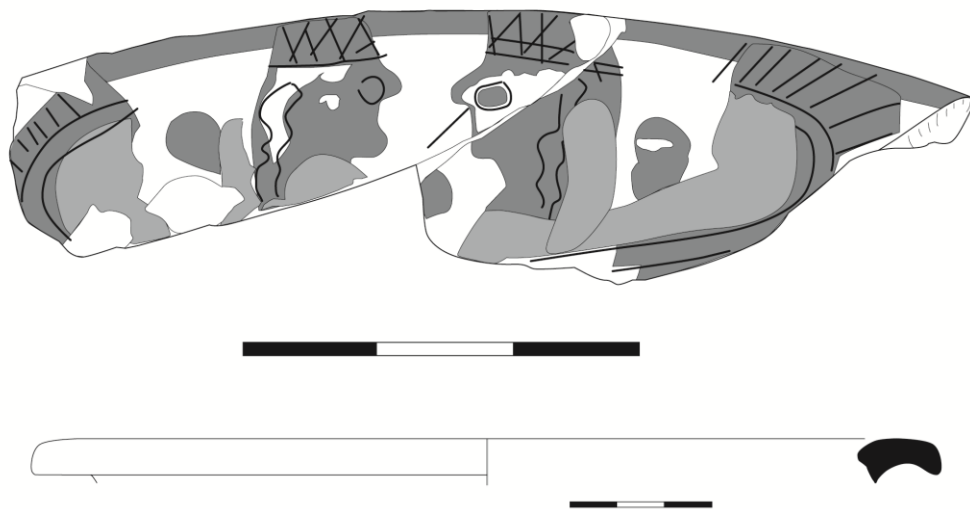

Cat. nr. 4. Două fragmente din buza unei farfurii, tip A II (Callipolitis-Feytmans); nr. inv. His 2015 T 50. Locul de descoperire: Zona sacră, arie sacrificială anterioară ridicării templului A; descoperite în anul 2015.

H. păstrată 1,1 cm; grosime perete buză 0,67 cm; grosime perete 0,62 cm; D. max. farfurie 20 cm; L. 7,1 cm; l. 1,2 cm.

Se păstrează cca. 1/8 din buza vasului cu urmele unei frize cu două sirene afrontate. Pentru formă și decor CALLIPOLITIS-FEYTMANS 1974, p. 344, fig. 44, 26 (formă) și p. 163, pl. 56, 5; CVA Germania 84, Erlangen 2, p. 88-89, fig. 12, 2, pl. 37, 7-8.

Al doilea sfert al secolului al VI-lea a.Chr.

BIBLIOGRAFIE

Abrevieri

CVA – *Corpus Vasorum Antiquorum*.

CVA Danemarca 3, Muzeul Național Copenhaga 3 – C. Blinkenberg & K. Friis Johansen, *CVA Danemark, Copenhagen : Musée National (Collection des Antiquités Classiques)*, Paris, Copenhaga, 1928.

CVA Germania 7, Karlsruhe 1 – G. Hafner, *CVA Deutschland, vol. 7, Karlsruhe, Badisches Landesmuseum, vol. I*, München, 1951.

CVA Germania 84, Erlangen 2 – O. Dräger, *CVA Deutschland, vol. 84, Antikensammlung der Friedrich-Alexander-Universität Erlangen, vol. 2*, München, 2007.

CVA Grecia 7, Marathon 1 – P. Valavanis, *CVA Greece, vol. 7, Marathon Museum, Athena*, 2001.

Autori

ALEXANDRESCU 1978 – P. Alexandrescu, *Histria IV. La céramique d'époque archaïque et classique, VIIe-IVe s.*, București, Paris, 1978.

ALEXANDRIDOU 2011 – A. Alexandridou, *The Early Black-Figured Pottery of Attika in Context (c. 630-570 BCE)*, Leiden, Boston, 2011.

AMYX 1988 – D. Amyx, *Corinthian Vase-Painting of the Archaic Period*, Los Angeles, 1988.

ARVANITAKI, TIVERIOS & VOUTIRAS 2009 – A. Arvanitaki, M. Tiverios, E. Voutiras, *Ceramica attica da santuari di colonie greche nella Calcidica*, în: S. Fortunelli, C. Masseria (eds.), *Ceramica attica da santuari della Grecia, della Ionia e dell'Italia. Atti Convegno Perugia 14-17 marzo 2007*, Perugia, 2009, p. 149-162.

BEAZLEY & PAYNE 1929 – J. Beazley, H. Payne, *Attic Black-Figured Fragments from Naukratis*, JHS 49 (1929), p. 253-272.

BEAZLEY 1944 – J. Beazley, *Groups of Early Attic Black-Figure*, Hesperia 13 (1944), 1, p. 38-57.

BEAZLEY 1956 – J. Beazley, *Attic Black-Figure Vase-Painters*, Oxford, 1956.

BÎRZESCU 2013 – I. Bîrzescu, *Transport Amphoras of the Second Half of the 7th - Beginning of the 6th cent. BC in Histria*, Pontica 46, Suppl. 2 (2013), p. 201-212.

BOARDMAN & HAYES 1966 – J. Boardman, J. Hayes, *Excavations at Tocra, 1963-1965. The Archaic Deposits, I*, Londra, 1966.

BOARDMAN 1974 – J. Boardman, *Athenian Black Figure Vases*, Londra, 1974.

CALLIPOLITIS-FEYTMANS 1974 – D. Callipolitis-Feytmans, *Les plats attiques à figures noires*, Paris, 1974.

CURRY 2000 – M. Curry, *The Export of Attic Black-Figure Pottery in the Early Sixth Century BC*, în: G. R. Tsetskhladze & A. J. N. W. Prag & A. M. Snodgrass (eds.), *Periplous. Papers on Classical Art and Archaeology presented to Sir John Boardman*, Londra, 2000, p. 80-88.

DIMITRIU & ALEXANDRESCU 1973 – S. Dimitriu, P. Alexandrescu, *L'importation de la céramique attique dans les colonies du Pont-Euxin avant les guerres médiqes*, RA 1 (1973), p. 23-38.

FREL 1960 – J. Frel, *Monuments d'Apollonie Pontique au Musée du Louvre*, Izvestija Sofia 23 (1960), p. 239-251.

HARRISON 1992 – A.B. Harrison, *Early Black Figure Workshops of Athens and Corinth: A Study in Reciprocal Artistic Influences*, Ann Arbor, 1992.

JO SMITH 2010 – T. Jo Smith, *Athenian Black-Figure Pottery from Berezan*, în: S. Solovyov (ed.), *Borysthenes - Berezan. The Hermitage Archaeological Collection*, vol. II, St. Petersburg, 2010, p. 171-290.

KREUZER 1998 – B. Kreuzer, *Samos XIII. Die attisch-schwarzfigurige Keramik aus dem Heraion von Samos*, Bonn, 1998.

KUNISCH 2016 – N. Kunisch, *Milet: Ergebnisse der Ausgrabungen und Untersuchungen seit dem Jahr 1899*, 5. 3. *Die Attische Importkeramik*, Berlin - Boston, 2016.

MOORE & PHILIPPIDES 1986 – M. B. Moore, Z. Pease Philippides, *The Athenian Agora XXIII. Attic Black-Figured Pottery*, Princeton, 1986.

PAYNE 1931 – H. Payne, *Necrocorinthia. A Study of Corinthian Art in the Archaic Period*, New York, 1931.

PIPPIDI 1954 – D. M. Pippidi, *Sectorul templului grec (T)*, în: E. Condurachi (ed.), *Histria I. Monografie arheologică*, București, 1954, p. 231-278.

ROBERTS 1978 – S. R. Roberts, *The Attic Pyxis*, Chicago, 1978.

SCHLOTZHAUER 2012 – U. Schlotzhauer, *Untersuchungen zur archaischen griechischen Keramik aus Naukratis*, în: U. Höckmann (ed.), *Archäologische Studien zu Naukratis III. Griechische Keramik des 7. und 6. Jhs. v.Chr. aus Naukratis und anderen Orten in Ägypten*, Worms, 2012, p. 23-194.

TUNA-NÖRLING 1995 – Y. Tuna-Nörling, *Die Ausgrabungen von Alt-Smyrna und Pitane. Die attisch-schwarzfigurige Keramik und der attische Keramikexport nach Kleinasien*, Tübingen, 1995.

VENIT 1988 – M. S. Venit, *Greek Painted Pottery from Naukratis in Egyptian Museums*, Winona Lake, 1988.

1

2

a

b

3

4

